

tenzifikační proces a efektivnost národního hospodářství, zvláště pak rozvoji a prosazení programu komplexní socialistické racionalizace do podniků. V této souvislosti byla kladně hodnocena spolupráce městských a krajských orgánů KSC s ostravskou pobočkou Sociologické společnosti při ČSAV — jejíž členové odborně a metodicky připravili a zpracovali výzkum o komplexní socialistické racionalizaci a výzkum o procesu intenzifikace — jako jedna z metod poznávání sociálních důsledků přijatých opatření a jejich odrazu ve vědomí lidí. Straničtí pracovníci měli tak možnost přímo na konkrétních zjištěních nejen hodnotit současný stav v průmyslových podnicích na Ostravsku, ale zároveň získali celou řadu podnětů pro další práci.

Koreferát J. Španhela *Uplatnění vědy a techniky jako rozhodujícího faktoru procesu intenzifikace* vhodně navázal a rozšířil hlavní myšlenky úvodního referátu. Zabýval se strukturou vědeckovýzkumné základny v Ostravě, která je ve srovnání s ostatními městy v ČSSR neuspokojivá. Jedním z poznatků sociologického výzkumu bylo, že upozornil na nedořešené vztahy mezi výzkumem a výrobní sférou. Byl například zjištěn malý zájem technicko-hospodářských pracovníků o práci ve výzkumu. Příčiny můžeme hledat v nízké hmotné stimulaci, v nižší vzdělanostní úrovni, v nedocenené práci výzkumníků apod. Referent upozornil na celou řadu závažných problémů v souvislosti s vybaveností a řízením vědeckovýzkumné základny, které nemohou být řešeny pouze na úrovni podniků, ale musí se jich ujmout příslušná generální ředitelství a centrální orgány, a to nejen při realizaci úkolů celostátních, ale i v oblasti mezinárodní spolupráce.

Vazbami socialistického podniku na celek socialistické společnosti se na příkladě vztahu podniku n. p. Elektropřehrad Hlinsko a města Hlinska zabýval prof. J. Kohout (*Socialistický podnik a jeho vztahy ke komunitě*).

J. Kolář se v referátu *Technické a sociální souvislosti intenzifikace výroby* věnoval konkrétním možnostem sociologie podílet se na procesu intenzifikace. Na podnětný referát J. Koláře navázal O. Rušaj, který hovořil o *kvalifikaci jako faktoru intenzifikace*.

O *problematické řízení, plánování, odměňování a investiční výstavbě ve výsledcích sociologického výzkumu v ostravské průmyslové aglomeraci* referoval Z. Prouza.

J. Bočková se ve svém příspěvku zabývala *problematikou sociálního plánování jako prostředku uplatňování sociologických poznatků v praxi*.

Druhý den jednání byl věnován sociálně ekonomickým problémům. Hlavní referát přednesl P. Zapletal, který se zaměřil na současný stav a prognostické úkoly o dalším sociálně politickém vývoji v ostravské průmyslové aglomeraci.

Z. Šprynar v diskusním vystoupení hovořil o tělesné kultuře, která podporuje všestranný rozvoj životních sil člověka a je důležitá při regeneraci pracovní síly.

Z dalších příspěvků, které se zabývaly konkrétními problémy lidí na Ostravsku, je třeba jmenovat diskusní vystoupení S. Čermáka *Rozptýl hudebních zájmů z hlediska socio-profesní struktury obyvatel Ostravy* a Z. Kaňákové *Některé problémy vdaných zaměstnaných žen*.

Seminář byl všemi účastníky hodnocen kladně. Ostravští sociologové ukázali, že konkrétní činy a aktivním příspěvkem k řízení společenských procesů jak stranickými, tak i hospodářskými orgány naplňují heslo, které si pro svůj seminář zvolili — *Uplatňováním vědeckých poznatků v praxi pomáháme rozvoji naší socialistické společnosti*.

Zdeňka Kaňáková

Zpráva o pracovním semináři sekce sociologie mládeže

Ve dnech 14.—16. 11. 1974 se konal v Liblicích v Domě vědeckých pracovníků ČSAV první pracovní seminář nově ustavené sekce sociologie mládeže Československé sociologické společnosti při ČSAV. Tato sekce vznikla na základě usnesení hlavního výboru společnosti, jímž byl už v červnu letošního roku schválen návrh na rozdělení sekce sociologie rodiny a mládeže na dvě samostatné sekce. K uspořádání semináře se vedení sekce rozhodlo především proto, aby měla většina členů možnost podílet se na vypracování koncepce činnosti sekce a plánu práce sekce pro rok 1975. Současně měl tento seminář umožnit výměnu informací o zaměření jednotlivých pracovišť zabývajících se výzkumy mládeže a seznámit členy s možnostmi spolupráce se slovenskými a zahraničními pracovišti obdobného výzkumného zaměření. Semináře se zúčastnilo 43 pracovníků z 21 pracovišť ČSR a SSR. První den jednání byl věnován problematice mezinárodní spolupráce v oblasti sociologie mládeže. A. Matějovský podal informaci o mezinárodním sympoziu sociologie mládeže socialistických států, které se konalo v září 1974 v Primorsku v BLR. Informoval nejen o tématech, jimiž se jednotlivé sekce symposia zabývaly, ale i o současném stavu mezinárodní spolupráce vědeckovýzkumných pracovišť socialistických států v oblasti sociologie mládeže.

Jednání pokračovalo obsáhlou zprávou o průběhu VIII. sociologického kongresu v Torontu vypracovanou pro Sociologický časopis P. Maydlem, který ji pro účely semináře dal organizátorům k dispozici.

Na závěr odpoledního programu vystoupil ještě J. Cikler z UK, přímý účastník kongresu. Doplnil zprávu o kongresu o konkrétní informace z některých specializovaných jednání, věnovaných např. sociologii sportu. Uvedl i některé zajímavé podrobnosti a kritické připomínky k organizaci kongresu.

Dopolední jednání druhého dne semináře bylo zaměřeno na nutnost interdisciplinárního přístupu k řešení problematiky mládeže. S obsáhlým a podnětným referátem vystoupil Z. Kolář z ministerstva školství ČSR.

Informoval o současném stavu pedagogického výzkumu zaměřeného na problematiku mládeže. Upozornil na ty problémy pedagogické teorie i praxe, které pedagogika nemůže svými prostředky sama řešit a ke kterým je nutno přistupovat z hlediska komplexnějšího vědeckého poznání, zejména sociologického. K této tematice se rozvinula bohatá diskuse, v níž mimo jiné vystoupili s. Jirásek z lékařské fakulty hygienické, s. Franěk z Ústavu marxismu-leninismu ČVUT, M. Macháček ze SAV, A. Matějovský, D. Holda a s. Buriánek z Ústavu marxismu-leninismu UK.

Na odpoledním jednání byly nejprve předneseny zprávy a informace z jednotlivých výzkumných pracovišť ČSR a SSR. Také na jejich podkladě bylo pak zahájeno jednání na téma *Koordinace spolupráce v rámci ČSR*. Tendence koordinovat výzkumné i teoretické zaměření jednotlivých pracovišť je patrna i z plánu práce sekce, který byl během jednání také prodiskutován, doplněn a všemi přítomnými členy sekce schválen. V tomto plánu na rok 1974/75 se mimo jiné praví:

Sociologické poznání problémů mládeže v československé společnosti je stále významnějším zdrojem informací pro potřeby společenské praxe. Proto výrazně roste náročnost na ideovou úroveň, teoretickou vyspělost a metodologickou výzbroj sociologické práce v této oblasti. Základním teoretickým a metodologickým východiskem sociologické práce orientované na problematiku mládeže proto musí být principy marxismu-leninismu, na kterých je budováno sociologické poznání mládeže.

V sociologické práci orientované na otázky mládeže je třeba dbát na úzké spojení teoretické a výzkumné práce s potřebami společenské praxe. Proto sekce sociologie mládeže bude trvale spolupracovat zvláště s organizací SSM jako s organizací, která nese hlavní odpovědnost za výchovu mladé generace socialistického Československa. Je nutné, aby zaměření (tematika) vědeckovýzkumné práce v oblasti sociologie mládeže plně respektovala úkoly, které jsou ukládány ve stranických dokumentech, zvláště pak v usneseních XIV. sjezdu KSČ, v usneseních ÚV KSČ o otázkách ideologické práce, o úkolech v oblasti výchovy mládeže. Vědeckovýzkumná práce musí být založena na koncepci vědeckotechnického rozvoje, jak ji formulují závěry zasedání ÚV KSČ k situaci ve společenských vědách.

V současné době vystupuje do popředí i otázka integrace vědecké práce v rámci socialistických zemí. Sekce mládeže bude prosazovat systematické rozvíjení této spolupráce na principech internacionalismu s cílem vytvořit pevné pracovní kontakty a zajistit průběžnou spolupráci mezi pracovišti, která se v jednotlivých zemích orientují na problematiku mládeže.

Hlavní úkoly, které sekce sociologie mládeže Československé sociologické společnosti chce v roce 1974/75 plnit, jsou tedy následující:

- rozvíjení marxisticko-leninské sociologie mládeže
- boj proti minulým i současným formám revizionismu, antisocialistickým teoriím a kritika buržoazní sociologie, zvláště v oblasti sociologie mládeže
- rozvíjení soudružských pracovních kontaktů se sociology, kteří se zabývají problematikou mládeže v ostatních socialistických zemích
- úsilí o integraci vědeckovýzkumné práce v rámci ČSR, překonávání izolacionalismu jednotlivců, skupin a pracovišť
- upevňování spojení vědecké práce se společenskou praxí, zvláště pak cestou trvalé spolupráce s organizací SSM
- úzká spolupráce se sekci mládeže Slovenské sociologické společnosti.

Konkrétně mají být v průběhu roku 1974/75 splněny tyto úkoly:

1. Pořádání přednášek a besed, především se zahraničními odborníky, kteří jsou na návštěvě v ČSSR. Plán těchto přednášek bude upřesněn po konzultacích s jednotlivými pracovišti.
2. Vydávání interních materiálů sekce sociologie mládeže (dvakrát ročně). Materiály budou vydávány v koordinaci se sekci mládeže Slovenské sociologické společnosti. Předpokládá se, že hlavní náplní těchto materiálů budou:
 - a) informace o práci vědeckovýzkumných pracovišť v ČSSR a v socialistických zemích,
 - b) metodika výzkumů mládeže.
3. Spoluúčast sekce mládeže na vybudování informačního střediska o výzkumech mládeže v ČSSR.
4. Spoluúčast sekce mládeže na vědeckých konferencích a seminářích konaných v ČSSR.

Dále se přítomní členové sekce vyslovili ke složení jejího výboru, ve kterém budou: ss. Matějovský, Freiová, Maděrová, Dubský a Holda. Účastníci semináře vyslovili souhlas se závěry semináře a schválili text prohlášení adresovaného oddělení společenských organizací ÚV KSČ a ÚV SSM. V prohlášení se mimo jiné konstatuje:

Průběh semináře potvrdil, že v oblasti sociologie mládeže již došlo k překonání základních nedostatků a deformací, jimiž byla v minulosti poznamenána činnost sociologie mládeže, a že současná sociologie mládeže se jednoznačně konstituuje a rozvíjí na bázi marxismu-leninismu. Účastníci semináře zdůraznili nutnost neustálého boje s buržoazními sociologickými teoriemi a nezbytnost věnovat pozornost překonání těchto teorií skutečně pravdivým poznáním reality vycházejícím z marxismu-leninismu jako metodologického východiska a nástroje sociologického poznání. Dosavadní zkušenosti ukazují, že sociologické výzkumy mládeže a jejich problémy představují i v československé společnosti významný nástroj působení na mládež,

zvláště z hlediska realizace programu komunistické výchovy.

Schválením tohoto provolání bylo uzavřeno třídní jednání sekce mládeže Československé sociologické společnosti při ČSAV. Je samozřejmě předčasné hodnotit význam nově ustavené samostatné sekce pro další rozvoj sociologie mládeže. Nesporně však vytvořeny lepší podmínky pro další rozvoj sociologie mládeže tím, že existuje reálná základna pro koordinaci sociologie práce a pro těsnější spolupráci společenské praxe a vědeckovýzkumných pracovišť.

Eva Vernerová

Zaměření a některé problémy současné sovětské kriminologie

Charakteristickým rysem sovětské kriminologické fronty posledních let je mohutný, koordinovaný nástup početných týmů odborníků, zkoumajících z různých hledisek problematiku zločinnosti a snažících se proniknout co nejbliže ke kořenům tohoto společensky škodlivého a pro socialismus tak nežádoucího jevu. Mohutně oživená aktivita sovětských kriminologů v uplynulých 10–15 letech, jejich široce založená systematická výzkumná práce, trpělivé vyhodnocování získaných faktů spolu s kritikou, věcnou výměnou názorů, v níž se třbí dílčí koncepte a varianty, zkušeně a zaslíbeně se oponují závěry a jež nemá nic společného s akademickým teoretizováním neopírajícím se o faktografický materiál — to vše je hodno naší pozornosti a zaslужuje pečlivé studium.

Rozvoj marxistické kriminologie v SSSR není důsledkem momentálního, přechodného zájmu některých výzkumných a vysokoškolských pracovišť nebo nadšených jednotlivců. Úkol zkoumat a řešit zločinnost jako jeden z nejneodkladnějších problémů vyplývá z zákonitě z dynamiky společenského pohybu sovětské společnosti a vřazuje se organicky jako neodmyslitelný a časově nanejvýš aktuální článek do logicky vnitřně sklobeného výchovného systému, usilujícího pod přímým vedením KSSS a sovětských státních orgánů, jakož i za aktivní účasti společenských organizací o vytvoření nových společenských vztahů a zformování osobnosti nového člověka. Autorita a vážnost sovětských kriminologů jsou podepřeny usneseními nejvyšších stranických orgánů, především pak závěry stranických sjezdů.

Pro realizaci závěrů přijatých na posledních sjezdech KSSS je v kriminologické sféře příznačné zvláště to, že byla už dávno opuštěna někdejší zjednodušená představa o téměř přímocará, mechanické závislosti zločinnosti na jevech společenské základny, resp. na faktorech definovaných jako přežitky ve vědomí lidí. Rozhodující většina sovětských kriminologů dnes již uvedený problém také nesimplifikuje a dospívá navíc k závěru, že z kriminogenního pole nelze vyloučit dokonce ani některé rozporné jevy, jež jsou vlastně socialistické společnosti samé.

Sovětská badatelé si uvědomují, že zločinnost je předurčována a poznamenávána četnými zvláštnostmi a zákonitostmi, mezi nimiž mají velký význam psychologické souvislosti a v jistém rozsahu rovněž momenty biologické. Logickým a reálným vyústěním tohoto poznání je pak závěr, že boj se zločinností a celé preventivní úsilí je záležitostí komplexního, široce pojatého programu, v němž sankční opatření nemají zdaleka rozhodující význam.

Důkladné studium sovětské kriminologické problematiky a navazování vědeckých kontaktů s kriminologickými pracovišti a jednotlivými odborníky v SSSR má pro nás značný význam z několika důvodů: Za prvé zločinnost v SSSR patří mezi ty sociopatologické jevy, které jsou pro svůj rozsah a pro závažnost důsledků *nejpalčivější*, takže i pozornost věnovaná boji s kriminalitou je tam vysoká, což vyúsťuje v mnoho užitečných a pro naši praxi použitelných forem boje. Za druhé je tu styčný bod v tom, že naše kriminologie má *shodný cíl* s kriminologií sovětskou, tj. usiluje o podstatnou redukci a posléze o úplnou likvidaci zločinnosti jako jevu v komunistické společensko-ekonomické formaci v podstatě cizorodého. Shodnost cíle předurčuje podobnost prostředků v trestní a preventivní politice, přičemž zkušenosti získané v SSSR jsou užitečné i pro nás, a naopak. Dále je třeba si připomenout, že dosti zřetelná analogie poznamenává názorový vývoj a úskalí, jímž prošly obě kriminologické fronty; je nasnadě, že soudobé řešení sporných otázek v SSSR upoutává nesmírně naši pozornost. Konečně je důvodem našeho zájmu o kriminologické bádání v SSSR to, že v důsledku přesunu těžiště do rozsáhlých, dobře koordinovaných výzkumů (mj. i těch, v nichž je pozornost zaměřována na mechanismy delikventních osobností) bylo dosaženo mnoha nových, velmi cenných poznatků a v závěrech a názorech sovětských kriminologů se objevilo hodně vysvětlujících prvků, jež mnohem lépe než dosud umožňují chápat podstatu zločinu a zločinnosti jako mnohorozměrných a velmi složitých jevů.

Podíváme-li se na dosavadní vývoj sovětské kriminologie, vidíme zřetelně tři základní fáze: První, od VRSR přibližně do počátku, resp. poloviny třicátých let, je charakterizována tím, že sovětská vědci díky Leninově inspiraci projeví velkou snahu o hluboké poznání zločinnosti, individuálního zločinu a o rozvoj kriminologické vědy (zprvu se ovšem nepoužívalo termínu „kriminologie“, nýbrž „sociologické výzkumy v oblasti trestního práva“).

Od počátku třicátých let probíhala druhá fáze sovětské kriminologie. Vlivem dogmatických tendencí, jež dosti negativně ovlivnily prestiž humanitních věd, nepokračoval dosavadní příznivý rozvoj kriminologického bádání; celkově je tato fáze, trvající do poloviny padesátých let, poznamenána stagnací.

K uvolnění tvůrčí badatelské aktivity ve